

Dokumentacja przyrodnicza torfowisk alkalicznych obiektu „Łosiniany”

wykonano w ramach projektu:

LIFE11 NAT/PL/423

„Ochrona torfowisk alkalicznych (7230) w młodogłacjalnym krajobrazie Polski
północnej” – dokument obejmuje charakterystykę obiektu o roboczej nazwie Łosiniany

Ewa Gutowska, Filip Jarzombkowski, Katarzyna Kotowska

Świebodzin 2014-2017

Spis treści

1	WSTĘP	3
2	METODYKA PRAC PRZEPROWADZONYCH NA POTRZEBY DOKUMENTACJI	3
2.1	METODY PRAC PRZEPROWADZONYCH NA POTRZEBY SPORZĄDZENIA NINIEJSZEJ DOKUMENTACJI	3
2.2	OPRACOWANIE MAP	5
3	OGÓLNE DANE O OBIEKCIE	5
3.1	TYPOLOGIA	5
3.2	REJESTR POWIERZCHNIOWY - WYKAZ DZIAŁEK EWIDENCYJNYCH.....	5
3.3	STAN WŁASNOŚCI GRUNTÓW.....	6
3.4	WYKAZ WÓD.....	6
3.5	OPIS GRANIC OBIEKTU.....	6
3.6	POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE.....	8
3.7	POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE	8
3.8	REGIONALIZACJE	8
3.9	ZAGOSPODAROWANIE I STAN ŚRODOWISKA W OTOCZENIU OBIEKTÓW.....	9
3.10	OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU "WZGÓRZA SOKÓLSKIE"	9
3.11	OBSZAR NATURA 2000 PLH200006 "OSTOJA KNYSZYŃSKA"	9
4	HISTORIA UŻYTKOWANIA OBSZARU	10
5	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	10
5.1	WARUNKI KLIMATYCZNE	10
5.2	GEOMORFOLOGIA I RZEŹBA TERENU	11
5.3	HYDROGRAFIA I HYDROLOGIA	11
5.4	TORFOWISKA	11
5.5	FLORA I JEJ OSOBLIWOŚCI	12
5.6	ROŚLINNOŚĆ, HISTORIA ROZWOJU ORAZ STAN OBECNY	12
5.7	SIEDLISKA CHRONIONE DYREKTYWĄ SIEDLISKOWĄ.....	13
5.8	FAUNA	14
5.8.1	Wykaz gatunków	14
5.8.1.1	Określenie celów działań ochronnych w odniesieniu do fauny.....	14
5.8.1.2	Określenie zasad ochrony siedlisk cennych gatunków zwierząt	14
5.8.2	Zmiany w faunie i zaobserwowane zagrożenia	15
6	WARTOŚCI KRAJOBRAZOWE	15
7	ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE I SPOSOBY UŻYTKOWANIA	15
7.1	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA W OBIEKTACH	15
7.2	INFRASTRUKTURA TURYSTYCZNA I EDUKACYJNA.....	15
7.3	NAUKOWE WYKORZYSTANIE I OCENA JEGO WPŁYWU NA SIEDLISKO 7230.....	15
7.4	INNE GRUPY SPOŁECZNE MAJĄCE WPŁYW NA OBIEKTY	16
7.5	INTERESY GOSPODARCZE MAJĄCE WPŁYW NA OCHRONĘ SIEDLISKA 7230	16
8	ZAŁOŻENIA OCHRONY ORAZ PROPONOWANA KONCEPCJA OCHRONY TORFOWISK ALKALICZNYCH	16
9	PUBLIKOWANE I NIEPUBLIKOWANE MATERIAŁY DOTYCZĄCE OBSZARU TORFOWISK ALKALICZNYCH ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W CHARAKTERYZOWANYCH OBIEKTACH	16
10	ZAŁĄCZNIKI	18

1 Wstęp

Poniższą dokumentację przyrodniczą sporządzono w ramach Projektu nr LIFE11 NAT/PL/423 współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Funduszu LIFE+ oraz środków NFOŚiGW. Dokumentacja obejmuje torfowisko położone w obszarze Natura 2000 „Ostoja Knyszyńska”, w dolinie Świsłoczy o roboczej nazwie „Łosiniany”.

2 Metodyka prac przeprowadzonych na potrzeby dokumentacji

Prace na potrzeby sporządzenia dokumentacji, w tym aktualizacji danych, prowadzono na przestrzeni lat 2013-2014. Wykorzystano również materiały zgromadzone w trakcie obserwacji terenowych prowadzonych od roku 2009, zawarte w innych opracowaniach.

2.1 Metody prac przeprowadzonych na potrzeby sporządzenia niniejszej dokumentacji

Grupa organizmów i cel działania	Metodyka zbioru informacji lub oceny	Uwagi
Działania wstępne		
- zebranie publikowanych i niepublikowanych opracowań na temat rezerwatu	- przeprowadzenie kwerendy literatury i aktów prawnych	
Flora		
- ocena stopnia rzadkości	- kartowanie w terenie; - analiza wykazów i list gatunków rzadkich i chronionych;	PCZKR - Kaźmierczakowa, Zarzycki 2001; Mirek i in. 2006; Żarnowiec i in. 2004; Zarzycki i in. 2006; Dyrektywa Siedliskowa; Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin;
- wykonanie oceny liczebności populacji gatunków chronionych	-szacowanie liczebności w terenie	
- wykonanie spisów florystycznych i zebranie materiału do oznaczenia (w tym również weryfikacja występowania gatunków rzadkich, zagrożonych i chronionych)	- poszukiwanie w terenie, ze szczególnym uwzględnieniem biotopów o potencjalnie największej bioróżnorodności	oznaczanie na podstawie: Rutkowski 1998; Rothmaler i in.1988; nazewnictwo wg Mirek i in. 2002; nazewnictwo wg Ochyra i in. 2003;

Grupa organizmów i cel działania	Metodyka zbioru informacji lub oceny	Uwagi
- występowanie gatunków ekspansywnych i obcych ekologicznie i geograficznie i oszacowanie ich zdolności do ekspansji	- obserwacje terenowe	
Roślinność i siedliska przyrodnicze		
- ocena stopniawyszczenia i rzadkości	- obserwacje terenowe - analiza wykazów i list	Dyrektywa Siedliskowa; Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000; Matuszkiewicz 2005
Walory krajobrazowe		
- wyznaczenie kategorii	Walor: - niski - teren silnie przekształcony antropogenicznie, nie występują rzadkie gatunki chronione, brak chronionych siedlisk - przeciętny - teren w niewielkim stopniu przekształcony antropogenicznie, występują pojedyncze rzadkie gatunki chronione, chronione siedliska przynajmniej fragmentarycznie zachowane - wysoki - teren cechujący się znacznym stopniem naturalności, dość licznie występują rzadkie i chronione organizmy oraz prawidłowo wykształcone rzadkie siedliska przyrodnicze - wybitny – teren cechujący się bardzo dużym stopniem naturalności i/lub	wyznaczenie kategorii oparto na propozycji skali Balcerkiewicza, Wojterskiej (1993)

Grupa organizmów i cel działania	Metodyka zbioru informacji lub oceny	Uwagi
	unikalności przyrodniczej, licznie występują rzadkie i chronione organizmy oraz wzorcowo wykształcone rzadkie siedliska przyrodnicze	

Tabela 1. Zakres i metody prac na potrzeby sporządzenia niniejszej dokumentacji

2.2 Opracowanie map

Warstwy wektorowe (*.shp) i bazę danych (*.dbf) wykonano zgodnie ze Standardem Systemu Informacji Przyrodniczej.

3 Ogólne dane o obiekcie

3.1 Typologia

Obiekt Łosiniany to kompleks torfowiskowy położony na łagodnym stoku doliny Świsłoczy, w dość urozmaiconym terenie. Płaty torfowisk alkalicznych występują w mozaice z łąkami wilgotnymi, świeżymi i trzęślicowymi oraz niewielkimi płatami psiar, w sąsiedztwie źródłiskowych lasów olszowych. Większy fragment torfowiska w północnej części obiektu (z bardzo liczną populacją *Swertia perennis*) został zaorany i założono na nim uprawę olszy. Na stoku występują wysięki wód gruntowych. Siedlisko torfowisk alkalicznych reprezentuje podtyp 7230-3. Obiekt nie jest objęty ochroną rezerwatową.

3.2 Rejestr powierzchniowy - wykaz działek ewidencyjnych

Nazwa obiektu	Działka ewid.	Powierzchnia	Symbol klasoużytku
Łosiniany	129 (obręb Łosiniany)	8,27 ha	-
	150/2 (obręb Łosiniany)	4,73 ha	-
	150/3 (obręb Łosiniany)	9,84 ha	-
Razem		22,84 ha	

Tabela 2. Rejestr powierzchniowy obiektu (gmina Krynki)

3.3 Stan własności gruntów

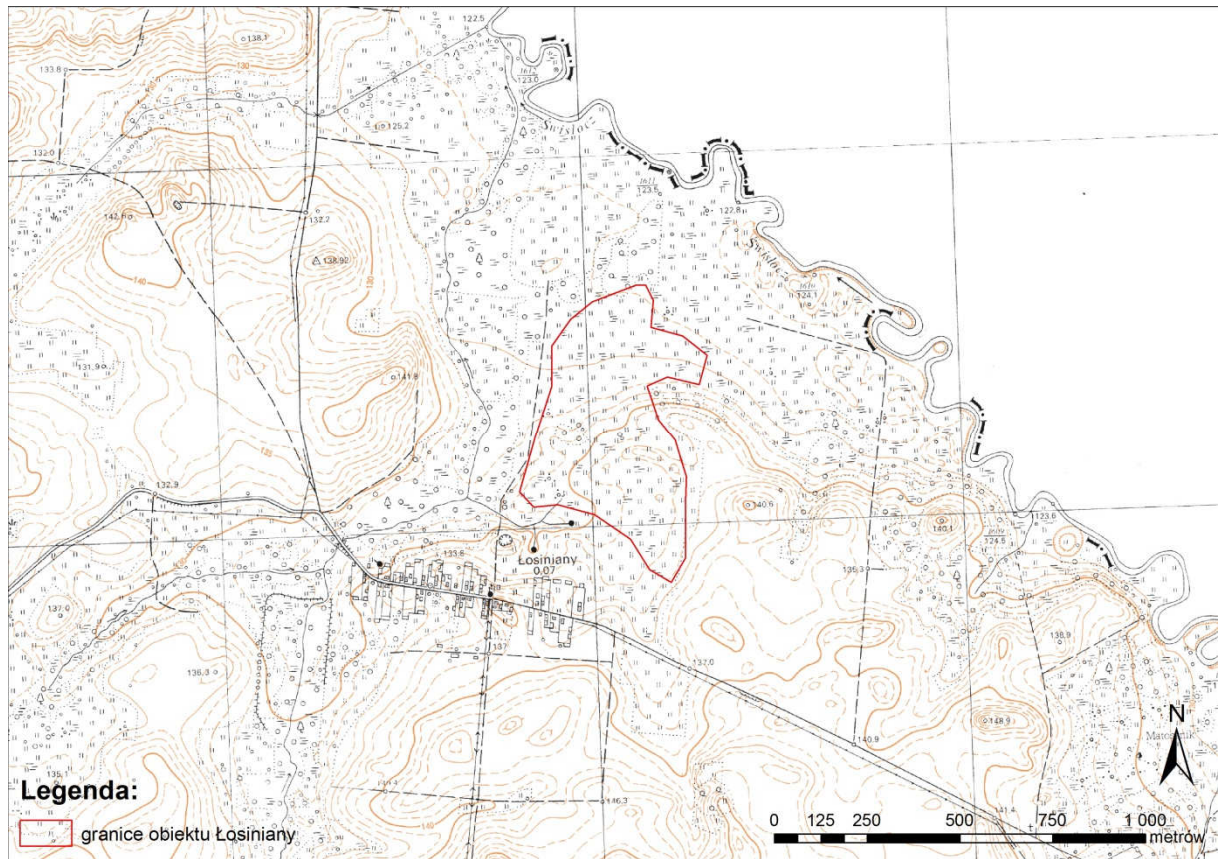
Obiekt w przeważającej części jest własnością Skarbu Państwa w zarządzie PGL LP. Jedynie działka nr 129 stanowi własność prywatną – należy do wspólnoty wiejskiej (kilkunastu współwłaścicieli).

3.4 Wykaz wód

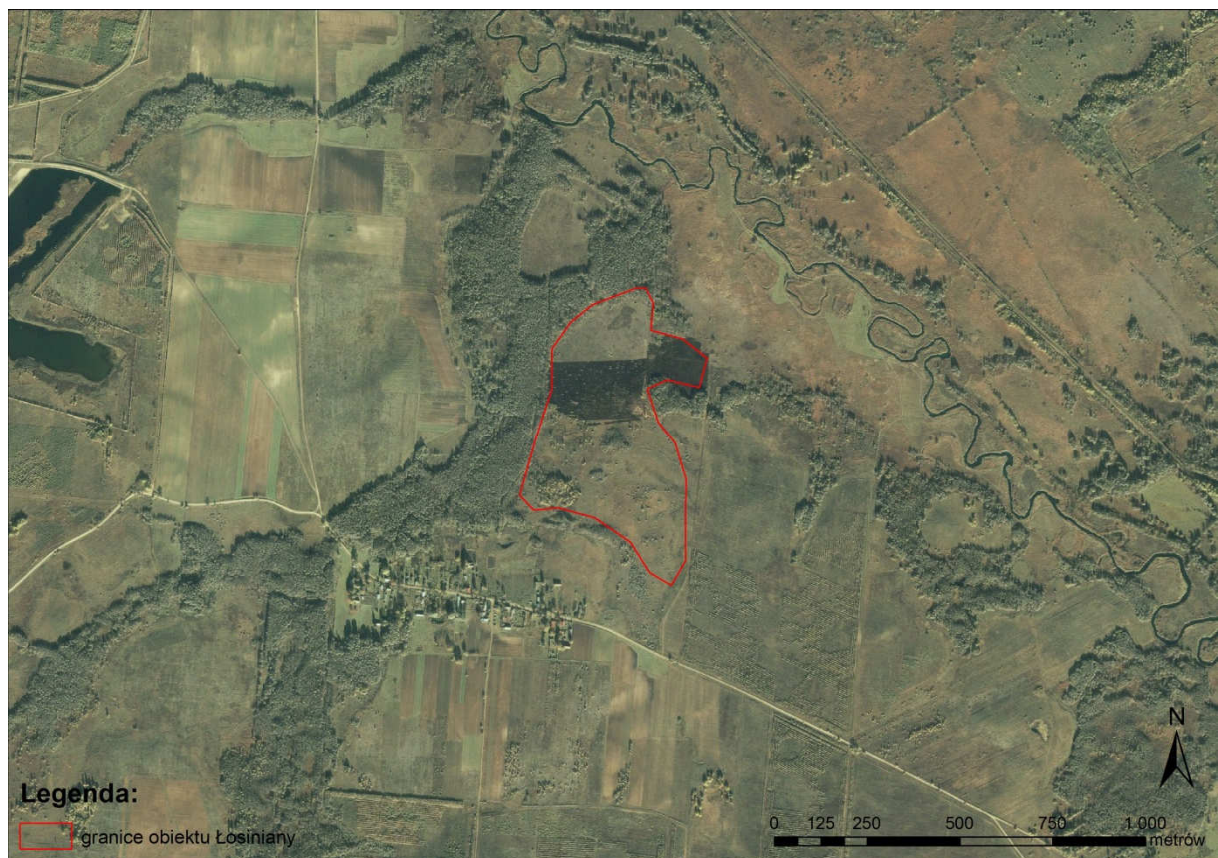
W granicach obiektu brak jest cieków i rowów melioracyjnych. Leży on na skraju szerokiej w tym miejscu doliny Świsłoczy oraz jej lewobrzeżnego dopływu (Dopływ spod Łosinian) zasilanego ciekami, których źródła znajdują się w bliskim sąsiedztwie obiektu (na południowy zachód od niego). Źródłiskowy charakter terenu podkreślają wysięki wód gruntowych obecne na zboczu doliny (w tym w granicach płatów torfowiskowych). Przy zachodniej granicy obiektu, na skraju doliny znajduje się zalewisko bobrowe, powstałe na skutek ich działalności na szczycie istniejącej tu wcześniej kopuły źródłiskowej.

3.5 Opis granic obiektu

Granice obiektu Łosiniany odzwierciedlają ostatnie fazy zasięgu otwartych zbiorowisk łąkowych i torfowiskowych, występujące obecnie w mozaice z zadrzewieniami olsowymi oraz strefami źródłiskowymi. Obecnie dużą część torfowisk (na gruntach pozostających pod zarządem Lasów Państwowych) zajmują uprawy leśne, a mniej podmokłe płaty łąkowe poza granicami tych upraw podlegają znacznej ekspansji krzewów i drzew. Wszystko to sprawia, że granice nie odznaczają się wyraźnie w terenie. Położenie obiektu na tle map topograficznych oraz ortofotomapy prezentują ryciny poniżej.

Ryc. 1. Lokalizacja obiektu na podkładzie mapy topograficznej

Ryc. 2. Lokalizacja obiektu na podkładzie ortofotomapy.

3.6 Położenie geograficzne

Obiekt jest położony w dolinie Świsłoczy (dopływu Niemna), na północ od wsi Łosiniany, przy wschodnim krańcu Puszczy Knyszyńskiej.

3.7 Położenie administracyjne

Obiekt znajduje się na terenie województwa podlaskiego, w powiecie sokólskim, gminie Krynki, obrębie ewidencyjnym Łosiniany.

3.8 Regionalizacje

- fizyczno-geograficzna (Kondracki 2002)

Obszar: EUROPA WSCHODNIA
Podobszar: NIŻ WSCHODNIOEUROPEJSKI
Prowincja: 84 NIŻ WSCHODNIOBAŁTYCKO-BIAŁORUSKI
Podprowincja: 843 WYSOCYZNY PODLASKO-BIAŁORUSKIE
Makroregion: 843.3 NIZINIA PÓŁNOCNOPODLASKA
Mezoregion: 843. 33 WYSOCYZNA BIAŁOSTOCKA

- geobotaniczna (Szafer, Zarzycki 1977)

Państwo: HOLARKTYDA
Obszar: EURO-SYBERYJSKI
Prowincja: NIŻOWO-WYŻYNNIA, ŚRODKOWEUROPEJSKA
Dział: PÓŁNOCNY
Kraina: BIAŁOWIESKO-KNYSZYŃSKA
Okręg: PUSZCZY KNYSZYŃSKIEJ

- przyrodniczo-leśna (Trampler 2010)

Kraina: MAZURSKO-PODLASKA
Mezoregion WYSOCYZNY BIAŁOSTOCKIEJ

3.9 Zagospodarowanie i stan środowiska w otoczeniu obiektów

Obiekt leży w obszarze charakteryzującym się dużym stopniem naturalności (sąsiedztwo nieuregulowanej rzeki i jej nieprzekształconej doliny, źródłiskowe kompleksy leśne i torfowiskowe), ale częściowo też użytkowanym rolniczo, pomimo bardzo małej gęstości zaludnienia wycofywania się rolnictwa z tego terenu. W ostatnich latach intensywnie rozwija się tu gospodarka leśna. Lokalna sieć hydrologiczna nie jest silnie przekształcona, niemniej obecne są inwestycje ingerujące w stosunki wodne. Obszar źródłiskowy Świsłoczy, znajdujący się ok. 3 km na zachód od obiektu Łosiniany, został w 2001 roku przekształcony w sztuczny zbiornik wodny, tzw. Zalew Ozierany. Pełni on obecnie funkcje rekreacyjne.

3.10 Obszar Chronionego Krajobrazu "Wzgórza Sokólskie"

Obszar Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Sokólskie” został utworzony Uchwałą Nr XII/84/86 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku z dnia 29 kwietnia 1986 r. w sprawie ustalenia obszarów krajobrazu chronionego (Dz. Urz. z 1986 r. Nr 12, poz. 128). Uchwała ta utraciła moc po wejściu w życie Rozporządzenia Nr 5/98 Wojewody Białostockiego z dnia 20 maja 1998 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu "Wzgórza Sokólskie" (Dz. Urz. z 1998 r. Nr 10, poz. 49). Obecnie obowiązuje Rozporządzenie Nr 8/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 25 lutego 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu "Wzgórza Sokólskie" (Dz. Urz. z dnia 8 marca 2005 r. Nr 54, poz. 721). Obszar ten jest położony w województwie podlaskim, powiecie białostockim, na terenie gminy Gródek oraz w powiecie sokólskim na terenie gmin: Krynki, Kuźnica, Sokółka i Szudziałowo. Obejmuje obszar rozciągający się na wschód od Puszczy Knyszyńskiej do Granicy Państwa o łącznej powierzchni 38 742 ha. Został utworzony w celu ochrony i zachowania terenów rozciągających się na wschód od Puszczy Knyszyńskiej, wyróżniających się urozmaiconą rzeźbą terenu, wysokimi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi, kulturowymi i wypoczynkowymi. Czynna ochrona ekosystemów obszaru ma być realizowana w ramach racjonalnej gospodarki rolnej i leśnej i służyć zachowaniu różnorodności biologicznej siedlisk przyrodniczych występujących na terenie Wzgórz Sokólskich i Wzgórz Kryńskich.

3.11 Obszar Natura 2000 PLH200006 "Ostoja Knyszyńska"

Obszar Natura 2000 Ostoja Knyszyńska zajmuje powierzchnię 136 084,43 ha i obejmuje rozległy kompleks leśny Puszczy Knyszyńskiej, w wielu fragmentach o naturalnym charakterze, rozcięty przez użytkowane rolniczo doliny niewielkich rzek i polany, otoczony

obszarami o ekstensywnej gospodarce rolnej, charakteryzujące się mozaikowym krajobrazem, z licznymi torfowiskami. Rzeźba terenu jest bardzo zróżnicowana. Występują tu kemy, ozy, doliny i baseny wytopiskowe. Przez ostoję przebiega wododział zlewni Wisły i Niemna. Do zlewni Niemna należy dorzecze Świsłoczy, w którym położony jest opisywany obiekt. Osobliwością Puszczy Knyszyńskiej są liczne źródłiska. Istnieje tu ponad 450 wypływów wód podziemnych w postaci źródeł, młak i wysięków. Około 1/5 obszaru ostoi zajmują różnego typu tereny hydrogeniczne – podmokliska i torfowiska. Wśród nich znajdują się szczególnie cenne torfowiska alkaliczne (7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk) i źródliskowe lasy olszowe (91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe), występujące również w granicach obiektu Łosiniany. W Puszczy dominują drzewostany iglaste. Największe powierzchnie zajmują bory brusznicowe, sosnowo-świerkowe bory mieszane świeże i trzcinnikowo-sosnowe bory mieszane świeże. Ostoja jest ważnym w skali kraju miejscem występowania rzepika szczeciniastego *Agrimonia pilosa* oraz chamedafne północnej *Chamedaphne calyculata* (reliktu glacialnego). Puszcza jest ostoją 9 gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Obszar ten jest również ważną ostoją ptasią o randze europejskiej. Występuje tu 39 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG.

4 Historia użytkowania obszaru

W przeszłości płaty otwartych torfowisk i łąk znajdujących się w granicach obiektu były użytkowane kośnie i pastwiskowo. Stopniowo zaprzestano użytkowania ze względów ekonomicznych. Obecnie tereny te podlegają zarastaniu przez krzewy i drzewa. Dodatkowo znacząca część torfowiska (niemal 6 ha), znajdująca się w zarządze Lasów Państwowych, została zalesiona. Obecnie rozwijają się tu kilkunastoletnie drzewostany zdominowane przez olszę czarną.

5 Środowisko przyrodnicze

5.1 Warunki klimatyczne

Na analizowanym obszarze klimat charakteryzuje się znacznym kontynentalizmem – zarówno zima, jak i lato są dosyć długie (odpowiednio 110 i 90 dni). Średnia roczna temperatura obszaru z okresu 1971-2000 wynosi ok. 6,9°C. Lato jest dosyć ciepłe (średnia temperatura lipca to około 17,3°C, a zima ostra (średnia temperatura stycznia to ok. 3,5°C).

Roczna amplituda średnich miesięcznych temperatur jest dosyć wysoka i dochodzi do ok. 23°C (Kondracki 2002). Średni okres z temperaturami powyżej 0°C dla Białegostoku wynosi 155 dni. Przymrozki zaczynają się zwykle na początku października, a kończą na początku maja (Pióro 1973), a pokrywa śnieżna zalega od 80 do 100 dni. Zimą na analizowanym terenie występują ocieplenia, a latem ochłodzenia z opadami o charakterze ulewnym, często związane z napływem powietrza polarno-morskiego. Średnie sumy opadów osiągają ok. 550 mm. Okres wegetacyjny trwa ok. 200 dni – zaczyna się w połowie kwietnia, a kończy w drugiej połowie października (Niedźwiedź, Limanówka 1992).

5.2 Geomorfologia i rzeźba terenu

Obszar położony jest w obrębie Wysoczyzny Białostockiej, wchodzącej w skład Niziny Północnopodlaskiej. Analizowany teren leży w strefie moren czołowych zlodowacenia środkowopolskiego. Są to głównie piaski i żwiry akumulacji lodowcowej i wodno-lodowcowej. W okolicy można odnaleźć różne formy morfologiczne, takie jak moreny czołowe, ozy, czy zagłębienia wytopiskowe. Wysokości względne dochodzą do kilkudziesięciu metrów.

Same torfowiska rozwinęły się na zachodnich stokach doliny Świsłoczy, w której odnogach występuje wiele źródlisk i wysięków wody.

5.3 Hydrografia i hydrologia

Obszar leży w zlewni Niemna, na zboczu doliny Świsłoczy, nieco powyżej ujścia Nietupy. Teren charakteryzuje się licznymi źródliskami, miejscami skanalizowanymi i uchodzącymi do Świsłoczy w postaci niewielkich cieków. Wody podziemne zalegają stosunkowo płytko, a miejscami warstwy wodonośne rozcięte są doliną rzeki.

5.4 Torfowiska

Powstanie torfowisk alkalicznych w dolinie Świsłoczy związane jest z obecnością wysięków wód gruntowych bogatych w związki wapnia. Występują one głównie na zboczach doliny. Teren ten ma charakter źródliskowy. W niektórych miejscach, pod wpływem działania ciśnienia hydrostatycznego wykształciły się kopuły źródliskowe. Są one zasilane przez wody soligeniczne wydobywające się z okien hydrogeologicznych znajdujących się w dnie doliny.

5.5 Flora i jej osobliwości

W granicach obiektu w trakcie badań prowadzonych w latach 2009-2014 stwierdzono występowanie wielu gatunków rzadkich i chronionych. Spośród roślin naczyniowych na szczególną uwagę zasługuje znaczącej wielkości populacja niebielistki trwałej *Swertia perennis*. Jest to najprawdopodobniej największa populacja tego gatunku w Polsce (w 2010 r. notowano tu ponad 5000 osobników), obecnie zagrożona ze względu na zniszczenie stanowiska pod uprawę olchy. Obiekt stanowi również miejsce występowania kilku gatunków storczykowatych: *Dactylorhiza incarnata*, *Epipactis palustris* oraz *Liparis loeseli* (gatunek chroniony na podstawie Dyrektywy Siedliskowej). Jednym z cenniejszych składników brioflory obiektu jest relikwit glacialny *Tomentypnum nitens*.

Nazwa gatunkowa	Kategoria zagrożenia wg Czerwonej Listy Roślin Naczyniowych Zagrożonych w Polsce (Zarzycki, Szelaąg 2006)	Zagrożone gatunki flory torfowisk (Jasnowska, Jasnowski 1977)	Ochrona prawna 2014	Kategoria zagrożenia wg Czerwonej Listy Mchów (Żarnowiec i in. 2004)
Rośliny naczyniowe				
<i>Dactylorhiza incarnata</i>			Ocz	
<i>Dianthus superbus</i>	V	zagrożony	OC	
<i>Epipactis palustris</i>	V		OC	
<i>Liparis loeseli</i>	E		OC	
<i>Menyanthes trifoliata</i>			Ocz	
<i>Ranunculus lingua</i>	V		Ocz	
<i>Swertia perennis</i> subsp. <i>perennis</i>	V	ginący	OC	
Mszaki				
<i>Aulacomnium palustre</i>			Ocz	
<i>Calliergonella cuspidata</i>			Ocz	
<i>Climacium dendroides</i>			Ocz	
<i>Limprichtia revolvens</i> s.l.			OC	
<i>Tomentypnum nitens</i>			OC	V

Tabela 3. Zestawienie gatunków roślin chronionych i zagrożonych występujących w granicach torfowiska Łosiniany wraz z kategoriami zagrożenia

5.6 Roślinność, historia rozwoju oraz stan obecny

Roślinność obiektu Łosiniany tworzą zarówno zbiorowiska torfowiskowe, jak i łąkowe oraz leśne. Ze względu na duży stopień urozmaicenia terenu, występują one w

złożonej mozaice. Najsilniej uwodnione płaty (przede wszystkim w południowej i centralnej części obiektu) zdominowane są przez turzycowo-mszyste fitocenozy z klasy *Scheuchzerio-Caricetea nigrae* z dominacją *Carex lepidocarpa*, *Carex panicea*, *Carex rostrata*, *Festuca rubra*, *Tomentypnum nitens*, *Limprichtia revolvens* s.l., *Fissidens adianthoides* i *Plagiomnium ellipticum*, reprezentujące głównie zespół *Caricetum paniceo-lepidocarpace*. Miejscami przechodzą one w płaty zbiorowisk szuwarowych zw. *Magnocaricion*. W ich sąsiedztwie, na podłożu murszowym rozwijają się zbiorowiska łąk wilgotnych ze związku *Calthion* oraz zmiennowilgotnych ze zw. *Molinion*. Ze względu na zarzucenie użytkowania płaty łąk wilgotnych w dużej części nabrały tu fizjonomii ziołorośli, obecnie silnie zarastających przez krzewy. Na nieznacznym mineralnym wyniesieniach obecne są zbiorowiska łąk świeżych z rzędu *Arrhenatheretalia*. Niewielkie powierzchnie zajmują także murawy bliźniczkowe, reprezentujące rząd *Nardetalia*. W otoczeniu otwartych płatów torfowiskowych i łąkowych występują źródłiskowe lasy olszowe z licznymi wysiękami. Obiekt dzieli na dwie części uprawa olszy czarnej założona na łagodnym północnym zboczu doliny, w miejscu obecnych tu niegdyś otwartych torfowisk alkalicznych.

5.7 Siedliska chronione Dyrektywą Siedliskową

W granicach obiektu Łosiniany zidentyfikowano trzy siedliska chronione Dyrektywą Siedliskową: torfowiska alkaliczne 7230, łąki zmiennowilgotne 6410 i źródłiskowe lasy olszowe 91E0-4.

6410 – zmiennowilgotne łąki trzęślicowe

Siedlisko reprezentowane jest przez zmiennowilgotne łąki olszewnikowo-trzęślicowe (podtyp 6140-1), wykształcone w stosunkowo niedużych płatach, zazwyczaj w sąsiedztwie płatów torfowiskowych.

7230 – torfowiska alkaliczne o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk

Torfowiska występujące w obiekcie Łosiniany reprezentują siedlisko 7230 – torfowiska alkaliczne o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, podtyp 7230-3 Torfowiska źródłiskowe i przepływowe Polski północnej. Występuje ono w kilku płatach, w południowej i centralnej części obiektu. Na południu siedlisko jest stosunkowo dobrze zachowane, nie podlega silnej ekspansji krzewów, jedynie nieduży fragment zlokalizowany na działce pozostającej pod zarządem PGL LP został zdegradowany na potrzeby nasadzenia

olszy. W centralnej części obiektu torfowiska alkaliczne w dużej mierze zostały przekształcone w uprawę olszy, jednak ze względu na silne uwilgotnienie, na części powierzchni uprawa się nie udała, co wpłynęło pozytywnie na zachowanie płatów bogatych gatunkowo, stanowiących miejsce występowania *Swertia perennis*. Wpływ na utrzymanie stosunkowo otwartego charakteru tych płatów ma również działalność bobrów, pozyskujących stąd materiał budowlany.

91E0 – łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe

Priorytetowe siedlisko Natura 2000 reprezentowane jest przez źródliskowe lasy olszowe (podtyp 91E0-4). Występuje w otoczeniu kompleksu łąk i torfowisk oraz w mniejszych płatach w centralnej części obiektu.

5.8 Fauna

5.8.1 Wykaz gatunków

W granicach obiektu Łosiniany stwierdzono występowanie bobra *Castor fiber* (żeremie zbudowane na przekopanej przez bobry kopule źródliskowej w zachodniej części obiektu) oraz dzika *Sus scrofa* (babrzyska).

5.8.1.1 Określenie celów działań ochronnych w odniesieniu do fauny

Obiekt nie wymaga określenia szczegółowych celów działań ochronnych związanych z występującą tu fauną. Utrzymanie siedlisk w należyтым stanie całkowicie zabezpieczy jej trwanie.

5.8.1.2 Określenie zasad ochrony siedlisk cennych gatunków zwierząt

Nie przewiduje się podejmowania specjalnych działań ochronnych w celu ochrony siedlisk cennych gatunków zwierząt. Priorytetowe wskazania dotyczą w tym wypadku działań związanych z ochroną zbiorowisk roślinnych. Ich właściwe zabezpieczenie umożliwi również przetrwanie fauny we właściwym stanie. Dla zachowania otwartych siedlisk torfowiskowych i łąkowych ważna jest ochrona przed zarastaniem przez drzewa i krzewy. Należy pamiętać, aby wykaszanie terenu prowadzić w sposób dający możliwość ucieczki gatunkom, dla których wyższa roślinność zielna stanowi miejsce bytowania.

5.8.2 Zmiany w faunie i zaobserwowane zagrożenia

Na podstawie dostępnych i zebranych obserwacji wydaje się, że walory faunistyczne obszaru nie ulegają negatywnym zmianom. Gatunkiem istotnie zwiększającym swoją liczebność jest bóbr. Jego działalność może w pewnym stopniu wpłynąć na warunki wodne obszaru oraz powodować negatywne przekształcenia szaty roślinnej cennych siedlisk (np. poprzez zalanie płatu mechowiska). W odniesieniu do wybranych gatunków zwierząt, szczególnie bezkręgowców, zmiany te mogą również mieć niekorzystny wpływ.

6 Wartości krajobrazowe

Obiekt Łosiniany, ze względu na urozmaiconą rzeźbę i mnogość siedlisk posiada stosunkowo wysokie walory krajobrazowe. Jednocześnie obecność gruntów zalesionych w granicach oraz w sąsiedztwie obiektu wyraźnie obniża tę wartość.

Według przyjętej skali walor rezerwatu został uznany za przeciętny – jest to teren częściowo przekształcony antropogenicznie, na którym jednak występują rzadkie gatunki chronione, a cenne siedliska są przynajmniej fragmentarycznie zachowane.

7 Zagospodarowanie przestrzenne i sposoby użytkowania

7.1 Infrastruktura techniczna w obiektach

Brak infrastruktury technicznej w obrębie obiektu.

7.2 Infrastruktura turystyczna i edukacyjna

W granicach i sąsiedztwie obiektu brak jest infrastruktury turystycznej i edukacyjnej. Ze względu na stosunkowo łatwy dostęp i duże rozmiary obiekt ten może odgrywać rolę w planowaniu turystyki. Wartość edukacyjna całego kompleksu (mozaika siedlisk, różne etapy sukcesji) jest wysoka, co w połączeniu z dostępnością terenu może uzasadniać budowę obiektów edukacyjnych (tablice, ścieżki itp.).

7.3 Naukowe wykorzystanie i ocena jego wpływu na siedlisko 7230

W granicach obiektu prowadzone są badania nad populacją niebielistki trwałej *Swertia perennis*. Dają one możliwość poszerzenia wiedzy na temat siedliska wykorzystywanego przez ten gatunek oraz reakcji ekosystemu na niekorzystne, antropogeniczne przekształcenia.

Regularne badania nad innymi elementami przyrodniczymi (w tym nad fauną) nie były prowadzone.

7.4 Inne grupy społeczne mające wpływ na obiekty

Istotny wpływ na walory przyrodnicze obiektu mają właściciele i zarządcy gruntu – lokalna społeczność wiejska, która zaprzestała użytkowania terenu oraz Lasy Państwowe realizujące na tym terenie zalesinia. Wszystkie te działania znacząco obniżyły wartość przyrodniczą obiektu.

7.5 Interesy gospodarcze mające wpływ na ochronę siedliska 7230

W chwili obecnej nie ma realnych konfliktów pomiędzy gospodarką a celami ochrony torfowisk alkalicznych. Jedynie na części obszaru należałoby usunąć nasadzenia olchy i zrehabilitować torfowisko.

8 Założenia ochrony oraz proponowana koncepcja ochrony torfowisk alkalicznych

Plan ochrony dla siedlisk i gatunków stanowiących przedmioty ochrony w obszarze Natura 2000 Ostoja Knyszyńska został zatwierdzony przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku 30 czerwca 2014 r. i dostępny jest pod adresem: http://edziennik.bialystok.uw.gov.pl/WDU_B/2014/2431/akt.pdf.

Główne założenia ochrony siedliska 7230 w obrębie obiektu Łosiniany powinny uwzględniać następujące wytyczne:

1. Przywrócenie użytkowania kośnego oraz zwiększenie powierzchni siedliska
2. Ograniczenie procesów sukcesji wtórnej
3. Obniżenie ewapotranspiracji w celu poprawy bilansu wodnego torfowiska
4. Poprawę warunków świetlnych siedliska i tworzenie dogodnych warunków do wkraczania gatunków światłolubnych
5. Likwidację uprawy olszy czarnej i wyrównanie bruzd po uprawie

9 Publikowane i niepublikowane materiały dotyczące obszaru torfowisk alkalicznych znajdujących się w charakteryzowanych obiektach.

- PAWLIKOWSKI P., WOŁKOWYCKI D. 2010. Nowe stanowiska *Swertia perennis* subsp. *perennis* (*Gentianaceae*) na torfowiskach północno-wschodniej polski. *Fragm. Flor. Geobot. Polonica* 17(1): 25-36.

- WOŁEJKO L., STAŃKO R., PAWLIKOWSKI P., JARZOMBKOWSKI F., KIASZEWICZ K., CHAPIŃSKI P., BREGIN M., KOZUB Ł., KRAJEWSKI Ł., SZCZEPAŃSKI M., 2012. Krajowy program ochrony torfowisk alkalicznych (7230). Wyd. Klubu Przyrodników, Świebodzin.

Rejestr istotnych zdarzeń w obiektach od roku 2014

Data	Obiekt	Zdarzenie	Opis
IV kwartał 2015	Łosiniany	Wykonanie jednorazowego usunięcia podrostu drzew oraz nalotu drzew i krzewów	Zabieg wykonano na powierzchni 3,22 ha za pomocą ręcznych narzędzi a powstałą biomasę usunięto z terenu torfowiska. Zabieg wykonał Klub Przyrodników w ramach projektu LIFE11 NAT/PL/423
IV kwartał 2015	Łosiniany	Wykonanie jednorazowego koszenia przygotowawczego	Zabieg wykonano na powierzchni 4,19 ha za pomocą ręcznych narzędzi a powstałą biomasę usunięto z terenu torfowiska. Zabieg wykonał Klub Przyrodników w ramach projektu LIFE11 NAT/PL/423

10 ZAŁĄCZNIKI

Dokumentacja fotograficzna

